

ОДГОВОРИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ НА
УПИТНИК СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЕСТИОЦА УН
ЗА ТОРТУРУ - ДУЖНОСТ ДА СЕ ИСТРАЖЕ
КРИВИЧНА ДЕЛА СА ЕЛЕМЕНТИМА
МУЧЕЊА У НАЦИОНАЛНОМ
ЗАКОНОДАВСТВУ И ПРАКСИ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И
ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

Датум слања: 23.12.2022. године

Садржај

Увод.....	2
Одговори Републике Србије на Упитник Специјалног известиоца УН за тортуре - Дужност да се истраже кривична дела са елементима мучења у националном законодавству и пракси.....	3
Responses of Republic of Serbia to the Questionnaire of the UN Special Rapporteur for torture - Duty to investigate crimes with elements of torture in national legislation and practice.....	7
Questionnaire.....	11

Увод

Посредством Сталне мисије Републике Србије при УН и другим међународним организацијама у Женеви достављен је упитник *Специјалног известиоца УН за тортуру*, којим се у складу са Резолуцијом УН Савета за људска права 43/20 траже прилози држава чланица УН потребни за припрему његовог извештаја на тему дужности да се истраже кривична дела са елементима мучења у националном законодавству и пракси.

Одговор је сачињен на бази информација које су доставили Министарство унутрашњих послова и Републичко јавно тужилаштво, као и информација којима располаже Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

Одговори Републике Србије на Упитник Специјалног известиоца УН за тортуру – Дужност да се истраже кривична дела са елементима мучења у националном законодавству и пракси

1. Република Србија ратификовала је све међународне инструменте којима се на јасан начин прописује апсолутна забрана злостављања, као што су Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Конвенција против мучења и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака и др. Забрана злостављања представља апсолутну норму међународног обичајног права и подразумева забрану мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (чл. 3. Европске конвенције и чл. 7. ППТ). Дакле, одступање од ове забране није допуштено ни у каквим околностима и ни под каквим условима и важи увек и у односу на све људе.

Национално законодавство Републике Србије санкционише злостављање у смислу наведених конвенција, тако што у Кривичном законнику прописује кривична дела Изнуђивање исказа из члана 136. Кривичног законика и Злостављање и мучење из члана 137. Кривичног законика.

Одредбом члана 136. Кривичног законика (Изнуђивање исказа), прописано је кривично дело које врши службено лице, које у вршењу службе употреби силу или претњу или друго недопуштено средство или недопуштен начин у намери да изнуди исказ или неку другу изјаву од окривљеног, сведока, вештака или другог лица.

За основни облик из става 1. предвиђена је казна затвора од три месеца до пет година, док је у ставу 2. овог члана прописан квалификовани облик ако је изнуђивање исказа или изјаве праћено тешким насиљем или ако су услед изнуђеног исказа наступиле нарочито тешке последице за окривљеног у кривичном поступку, у ком случају ће се учинилац казнити затвором од две до десет година.

Одредбом члана 137. Кривичног законика (Злостављање и мучење) законодавац предвиђа санкционисање сваког ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство. За разлику од кривичног дела из члана 136. КЗ, извршилац овог дела може бити свако лице, као и службено лице у вршењу службе. Наиме, у ставу 3. овог члана прописано је да ако дело из става 1. и 2. учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од две до десет година.

Кривично гоњење за кривична дела из члана 136 и 137. Кривичног законика предузима се по службеној дужности, што значи да је јавни тужилац, у складу са начелом легалитета (чл.6. Законика о кривичном поступку) дужан да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности.

Законик о кривичном поступку у члану 9, под називом Забрана мучења, нечовечног поступања и изнуде прописује да је забрањена и кажњива свака примена мучења,

нечовечног или понижавајућег поступања, силе, претње, принуде, обмане, медицинских захвата и других средстава којима се утиче на слободу воље или изнуђује признање или каква друга изјава или каква друга радња од окривљеног или другог учесника у поступку“.

Одредбом члана 16. став 1. Законика о кривичном поступку, прописано је да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су, непосредно или посредно, сами по себи или према начину прибављања у супротности са Уставом, овим закоником, другим законом или општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима, осим у поступку који се води због прибављања таквих доказа.

Одредбом члана 84. став 1. Законика о кривичном поступку, прописано је да докази који су прибављени противно члану 16. став 1. овог законика (незаконити докази), не могу бити коришћени у кривичном поступку.

За поштовање забране мучења, нечовечног поступања и изнуде (члан 9. ЗКП), од значаја је и одредба члана 69. став 4. Законика о кривичном поступку, којом се прописује да ухапшено лице има право да захтева да га без одлагања прегледа лекар кога слободно изабере, а ако он није доступан, лекар кога одреди јавни тужилац, односно суд.

Мере процесне заштите сведока садржане су у члановима 102. до 112. Законика о кривичном поступку. У ове мере спадају основна заштита (члан 102. ЗКП), заштита посебно осетљивог сведока (члан 103. и 104. ЗКП) и мере које се односе на заштићеног сведока (члан 105. до 112. ЗКП).

- Имајући у виду обавезу спровођења делотворне истраге у случају навода о злостављању, Републичко јавно тужилаштво и Министарство унутрашњих послова Републике Србије – Сектор унутрашње контроле, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, 2017. године израдили су Методологију за спровођење истраге у случајевима злостављања од стране полиције, која је намењена јавним тужиоцима и полицијским службеницима.

Методологија садржи конкретне препоруке за јавне тужиоце и полицијске службенике који поступају у истрази случајева злостављања, односно радње које треба предузети да би истрага била делотворна, у складу са ратификованим међународним документима, праксом Европског суда за људска права и ставовима Комитета за људска права Уједињених нација и Комитета против тортуре Уједињених нација, као и препорукама Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака.

Иако се Методологија односи на истрагу случајева наводног злостављања од стране полицијских службеника, поље њене примене може се проширити на истрагу свих других случајева злостављања када су наводни извршиоци службена лица.

Методологија се посебно бави питањима:

- када настаје обавеза државе да спроведе истрагу (чим њени органи добију „уверљиву оптужбу“ или постану свесни да постоје јасне индиције да је дошло до злостављања, као и да таква обавеза није условљена подношењем било какве пријаве од стране наводне жртве или другог лица);

- ко су субјекти надлежни за спровођење истраге у случају злостављања и која су њихова овлашћења (истрагу спроводи јавни тужилац који изузетно може поверити извршење појединих доказних радњи Сектору унутрашње контроле);
- питањима независности и непристрасности истраге (јавни тужилац и полицијски службеници Сектора унутрашње контроле МУП који учествују у истрази треба да буду независни у односу на лица чији су поступци предмет истраге и непристрасни и да та независност не сме бити само формална већ и фактичка, као и да истрагу не треба да води јавни тужилац који је поступао или поступа и у предмету у којем се наводна жртва злостављања појављује као окривљени или сведок, у ком циљу се у ситуацији када се у току кривичног поступка изнесе „уверљива оптужба“ или постоје јасне индиције да је окривљени или сведок злостављан, формира посебан кривични предмет у коме се такви наводи проверавају и у коме поступа други јавни тужилац);
- неопходности хитног предузимања свих доказних радњи и мера, а нарочито доказа чије прикупљање касније може бити онемогућено или знатно отежано;
- информацијама које треба да садржи кривична пријава о злостављању коју сачињава јавни тужилац у случају да добије пријаву о злостављању или дође до непосредног сазнања о томе да је неко лице злостављано;
- начином обезбеђивања материјалних доказа;
- правилима о саслушању окривљеног;
- анализе и оцене доказа.

Методологија садржи и посебна правила о испитивању оштећеног, односно које информације треба прибавити приликом испитивања оштећеног које обавља искључиво јавни тужилац, као и препоруку да уколико су за то испуњени законски услови, јавни тужилац одреди оштећеном статус посебно осетљивог сведока или да то захтева од суда, у ком случају се примењују посебна правила о испитивању таквог сведока

Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца од 26.9.2017. године, предвиђено је да су јавни тужиоци дужни да у предметима који се односе на истрагу случајева злостављања од стране полицијских службеника, поступају у складу са Методологијом, а Министарство унутрашњих послова је дана 18.10.2017. године донело Упутство о Методологији за спровођење истраге у случајевима злостављања од стране полиције.

3. У складу са чл. 224-233. Закона о полицији, унутрашњу контролу рада полицијских службеника и других запослених у Министарству унутрашњих послова врши Сектор унутрашње контроле.

Сектор унутрашње контроле, у оквиру своје надлежности, између осталог континуирано предузима и активности како би сваки случај злостављања и мучења био откривен, односно како би сваки учинилац кривичног дела сносио адекватне последице у законом прописаној процедури кривичног гоњења.

Уколико надлежно јавно тужилаштво, у складу са поменутом методологијом, достави захтев за прикупљање потребних обавештења у случају постојања основа сумње да је извршено кривично дело злостављања и мучења, Сектор унутрашње контроле ће као приоритетне предузети активности из своје надлежности, у циљу прикупљања доказа за

утврђивање индивидуалне кривичне одговорности, у законом прописаној процедури кривичног гоњења.

Такође, чланом 234. став 7. Закона о полицији прописано је да уколико притужба садржи елементе кривичног дела, о притужби се, без одлагања, обавештава надлежни јавни тужилац, Сектор унутрашње контроле и руководилац организационе јединице у којој притуженик ради, који о наведеном обавештава притужиоца.

У фебруару 2018 године у Министарству унутрашњих послова формирана је Комисија за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре. Комисија има мандат идентичан мандату Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.

Надлежности Комисије укључују спровођење препорука релевантних међународних уговорних тела, контролу и надзор предмета са елементима мучења или нечовечних или понижавајућих казни или поступака извршених од стране полицијских службеника, предлагање наставних садржаја и учествовање у извођењу обука, спровођење додатних обука у овој области, као и надзор над применом акта који регулише поступање према доведеним и задржаним лицима, као и препорукама Заштитника грађана.

Истрагу не треба да води јавни тужилац који је поступао или поступа и у предмету у којем се оштећени (наводна жртва злостављања) појављује као окривљени или сведок. Сходно томе, ако у току било којег кривичног поступка неко изнесе „уверљиву оптужбу“ или постоје јасне индиције да је окривљени или сведок злостављања, формираће се посебан кривични предмет у коме ће се проверити такви наводи и у њему ће поступати други јавни тужилац.

Responses of Republic of Serbia to the Questionnaire of the UN Special Rapporteur for torture - Duty to investigate crimes with elements of torture in national legislation and practice

1. The Republic of Serbia ratified all international instruments clearly prescribing absolute prohibition of abuse, such as the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, International Covenant on Civil and Political Rights, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, etc. The prohibition of abuse is an absolute norm of the customary international law and means the prohibition of torture, inhuman or degrading treatment or punishment (Article 3 of the European Convention and Article 7 of ICCPR). Therefore, derogation from this prohibition is not permitted under any circumstances and under any conditions whatsoever, and this applies to all.

The national legislation of the Republic of Serbia sanctions abuse in terms of the mentioned conventions, and in its Criminal Code prescribes the criminal offences of Extortion of Confession in Article 136 of the Criminal Code and Ill-treatment and Torture in Article 137 of the Criminal Code.

In Article 136 of the Criminal Code (Extortion of Confession) a criminal offence is prescribed as follows: Whoever acting in an official capacity uses force or threat or other inadmissible means or inadmissible manner with the intent to extort a confession or another statement from an accused, a witness, an expert witness or other person.

For the basic type of offence referred to in paragraph 1, imprisonment of three months to five years is foreseen, while paragraph 2 of this Article prescribes a qualifying offence if extortion of confession or statement is aggravated by extreme violence or if extortion of confession results in particularly serious consequences for the accused in criminal proceedings, in which case the offender shall be punished with imprisonment from two to ten years.

In Article 137 of the Criminal Code (Ill-treatment and Torture) the legislator foresees punishing of whoever ill-treats another or treats such person in a humiliating and degrading manner. In contrast to criminal offence referred to in Article 136 of the Criminal Code, the offender may be any person, as well as a person in official capacity and discharge of duty. Namely, paragraph 3 of this Article prescribes that if the offence specified in paragraphs 1 and 2 is committed by an official in discharge of duty, such person shall be punished for the offence specified in paragraph 1 by imprisonment from three months to three years, and for the offence specified in paragraph 2 by imprisonment of two to ten years.

Criminal prosecution for criminal offences referred to in Articles 136 and 137 of the Criminal Code shall be undertaken ex officio, meaning that the public prosecutor, in accordance with the principle of legality (Article 6 of the Criminal Procedure Code) shall conduct criminal prosecution where there are grounds for suspicion that a criminal offence has been committed or that a certain person has committed a criminal offence prosecutable ex officio.

The Criminal Procedure Code in Article 9, titled Prohibition of Torture, Inhuman Treatment and Coercion, prescribes that any use of torture, inhuman and degrading treatment, force, threats, coercion, deception, medical procedures and other means affecting the free will or extorting a confession or other statement or action by a defendant or other participant in proceedings, shall be prohibited and punishable.

Article 16 paragraph 1 of the Criminal Procedure Code prescribes that court decisions may not be based on evidence which is, directly or indirectly, in itself or by the manner in which it was obtained, in contradiction to the Constitution, this Code, other law or generally accepted rules of international law and ratified international treaties, except in court proceedings conducted in connection with the obtaining of such evidence.

Article 84 paragraph 1 of the Criminal Procedure Code prescribes that evidence collected contrary to Article 16 paragraph 1 of this Code (unlawful evidence) may not be used in criminal proceedings.

For the observance of the prohibition of torture, inhuman treatment and coercion (Article 9 of CPC), Article 69 paragraph 4 of the Criminal Procedure Code, prescribing that the arrested person shall be entitled to demand that he/she be examined without delay by a physician of his/her own choosing, and if that physician is not accessible, by a physician designated by the public prosecutor or the court, is of importance as well.

Measures of witness protection are contained in Articles 102-112 of the Criminal Procedure Code. These measures include basic protection (Article 102 of CPC), protection of especially vulnerable witness (Articles 103 and 104 of CPC) and measures relating to a protected witness (Articles 105-112 of CPC).

2. Bearing in mind the obligation of conducting an effective investigation in case of allegations of abuse, the Republic Public Prosecutor's Office and the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia – Internal Affairs Sector, with the support of the OSCE Mission to Serbia developed in 2017 a Methodology for conducting investigations in cases of abuse by the police, intended for public prosecutors and police officers.

The Methodology includes concrete recommendations for public prosecutors and police officers acting in investigations in cases of abuse, i.e. actions to be taken in order to make the investigation effective, in accordance with ratified international documents, case-law of the European Court of Human Rights and positions of the United Nations Human Rights Committee and the United Nations Committee Against Torture, as well as recommendations of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

Although the Methodology relates to investigations in case of alleged abuse by police officers, its scope may be extended to investigations of all other cases of abuse when the alleged perpetrators are persons in official capacity.

The Methodology particularly deals with the following issues:

- When the obligation of the state to conduct an investigation arises (as soon as its authorities receive "a credible accusation" or become aware that there have been clear

indicators of abuse, and that such an obligation is not conditional on any criminal complaint filed by the alleged victim or other person);

- Which are the authorities responsible for conducting the investigation in cases of abuse and what are their powers (the investigation shall be conducted by the public prosecutor who can exceptionally entrust the execution of certain evidentiary actions to the Internal Affairs Sector);

- Independence and impartiality of investigation (the public prosecutor and police officers of the Internal Affairs Sector of the Ministry of Internal Affairs, participating in the investigation shall be independent in relation to persons whose actions are subject matter of investigation, and impartial, and this independence shall not only be formal, but also factual; also, this investigation shall not be conducted by a public prosecutor who acted or has acted in a case where the alleged victim of abuse appears as a defendant or witness, and for this purpose, in a situation when during criminal proceedings a "credible accusation" has been made or there are clear indicators that the defendant or witness has been abused, a special criminal case shall be formed, in which such allegations shall be verified and in which another public prosecutor shall act);

- The need for urgent undertaking of all evidentiary actions and measures, and particularly evidence whose collection may later be disabled or significantly hampered;

- The information which shall be included in the criminal complaint for abuse, made by the public prosecutor in case he/she receives a report of abuse or directly learns that a certain person has been abused;

- The method of providing physical evidence;

- The rules on questioning of the defendant;

- Analyses and assessing evidence.

The Methodology also includes special rules on questioning of the injured party, i.e. what information needs to be obtained during questioning of the injured party, performed solely by the public prosecutor, as well as the recommendation, if the legal requirements are met, that the public prosecutor may designate the injured party as an especially vulnerable witness , or to request this from the court, and in this case special rules on questioning this witness shall apply.

The general mandatory instruction of the Republic Public Prosecutor of 26 September 2017 foresees that public prosecutors are obliged, in cases related to investigation of abuse by police officers, to act in accordance with the Methodology, and the Ministry of Internal Affairs issued on 18 October 2017 Instruction on the Methodology for conducting investigations in cases of abuse by the police.

3. In accordance with Articles 224-233 of the Law on Police, internal control of the work of police officers and other employees in the Ministry of Internal Affairs shall be performed by the Internal Affairs Sector.

The Internal Affairs Sector, within its competences, inter alia, also continuously carries out activities for the detection of every case of abuse and torture, i.e. so that every perpetrator of

criminal offence suffers appropriate consequences in the by law prescribed criminal prosecution procedure.

If the competent public prosecutor's office, in accordance with the mentioned Methodology, submits a request for collecting necessary information in case of grounded suspicion that a criminal offence of abuse and torture has been committed, the Sector of Internal Affairs shall undertake priority activities under its competence, with the aim of collecting evidence for determining individual criminal responsibility in the by law prescribed criminal prosecution procedure.

Furthermore, Article 234 paragraph 7 of the Law on Police prescribes that should a complaint contain elements of a criminal offence, the competent public prosecutor, Internal Affairs Sector and head of the organisational unit in which the complainant works, shall be notified without delay, and the head of the organisational unit shall inform the complainant on this.

In February 2018, in the Ministry of Internal Affairs, the Commission for the Implementation of Police Standards in the Field of Prevention of Torture was established. Mandate of the Commission is identical to the mandate of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

The Commission's competences include the implementation of recommendations of the relevant international treaty bodies, control of and monitoring cases with elements of torture and inhuman or degrading punishment or actions by police officers; proposing teaching content and participating in training; implementing additional training in this field; as well as monitoring the application of acts regulating treatment of brought in or detained persons; as well as recommendations of the Protector of Citizens.

An investigation shall not be conducted by a public prosecutor who acted or has acted in the case in which the injured party (the alleged victim of abuse) appears as a defendant or witness. Accordingly, if during the course of any criminal proceedings anyone makes a "credible accusation", or if there are clear indicators that the defendant or witness has been abused, a special criminal case shall be formed, in which such allegations shall be verified and in which another public prosecutor shall act.

Questionnaire

UNO Geneva 4122 9170123 2022/11/03 10:00:45 4 /7

"The duty to investigate crimes of torture in national law and practice"

Thematic report of the Special Rapporteur on Torture

52nd Session of the Human Rights Council

Concept Note & Questionnaire

f. Background and purpose of the report

The Special Rapporteur's forthcoming (and second) report¹ aims to study and share a range of domestic legislative, investigative and prosecutorial practices in order to address multiple challenges, impediments and obstacles standing in the way of effective accountability and justice for victims and survivors, and to allow societies to heal and recover. Notwithstanding the growth in the types and range of international venues providing justice to victims of crimes of torture,² justice, accountability and reconciliation will only be a meaningful reality when national systems operate and are capacitated to act as the first – or primary – responder. The Special Rapporteur's report will hone in on the duty to investigate crimes of torture at the national level, which starts from establishing all acts of torture as indictable offences in national law, and proceeds through a process of complaints and investigations, and concludes only when a prosecution is completed to final judgment and a punishment is imposed that is commensurate with the gravity of the offence, and victims benefit from a just remedy; or the case is dismissed after an independent and fair procedure.

The widespread and persistent use of torture and other inhuman treatment or punishment is well documented, yet investigations and prosecutions are rare and the collection of statistics remains problematic. A first challenge is that while a growing number of countries have established an explicit crime of torture in national laws, many others still have not legislated to outlaw torture, or their laws do not adequately capture the globally accepted understanding of torture. An absence of a legislative foundation is a problem not just theoretically but very practically, as all else flows from making a clear statement that torture is not tolerated and that all acts of torture will be investigated and prosecuted and perpetrators sentenced in accordance with the law and commensurate with the gravity of the offence. Many countries grant immunities or amnesties for this egregious crime and perpetuate cultures of impunity, others permit statutes of limitations, or have not clearly outlawed defences of superior orders.

Even where laws are in place, there are practical obstacles to launching investigations and prosecutions; meanwhile there are widely inconsistent sentencing laws and practices. Assuring victims' participation and protection in domestic criminal proceedings is a vital ingredient to a successful investigation and prosecution, especially relevant given the imbalance of power in such criminal cases. The report is interested to learn about a wide range of good practices, including good

¹ To be presented to the 52nd session of the Human Rights Council.

² Most notable has been the development of international criminal law and the associated International Criminal Court, other ad hoc and hybrid tribunals. These venues, however significant, have their limitations, in particular their focus has been on prosecuting the most senior perpetrators, leaving victims of rank-and-file soldiers or public officers without a remedy.